

INLEIDING

Wij lezen vandaag het 15e hoofdstuk van het boek Richteren, het tragische vervolg van het verhaal van Simson. U moet er wel even goed voor gaan zitten, want het is een heftig hoofdstuk!

Simson was een legendarische volksleider in de tijd nog voor het volk Israël zijn koningen koos; al bij zijn geboorte was hij door zijn moeder gewijd aan de dienst van Israëls God. Hij werd een typische warlord, een woesteling, onmatig in zijn strijd en in de liefde, zijn leven getekend door geweld en verlangen naar liefde. Van God en de mensen.

Het motto van deze Dienst is 'TEGENSTEM'.

Dat ontleen ik aan een zinnetje van Ds. van Nieuwpoort in de Jaargids van de Thomasgemeente, dat ongeveer zo gaat:

De Thomasgemeente is een open, oecumenisch gezinde gemeente die zondag aan zondag haar inspiratie vindt in de Bijbelse woorden van profeten, apostelen en psalmen. Citaat:

In deze wereld die gedomineerd wordt door heersende opinies, bestaande machtsverhoudingen, vooroordelen en taalverarming, hoort zij in deze Bijbelse woorden een hoopvolle tegenstem. EEN TEGENSTEM.

DE VERKONDIGING.

I

Op 18 Juli 1918 werd in een klein Zuid Afrikaans gehucht, Mvezo, in het gezin van de plaatselijke Xhosa Chief een jongetje geboren, die Rolihlahla werd genoemd. Hij was het oudste kind van zijn vaders derde vrouw.

Het gezin behoorde tot een zijtak van de koninklijke familie van Negubenghcuka, stond in hoog aanzien bij de zwarte bevolking van de Transkei waarheen zij door de blanken waren versleept.

Op school werd Rohliha Nelson genoemd en zo kennen wij hem: Nelson Mandela, die zelf liever zijn clan-naam gebruikte: Mandiba.

Nelson Mandela, een man wiens charisma door de hele wereld herkend zou worden als een politiek leider zoals wij meer dan iets anders zouden willen hebben, vertelt over zijn jeugd dat hij van kindsbeen aan werd gefascineerd en gevormd door de grote verhalenvertellers van zijn stam. Ik citeer Anthony Sampsons grote biografie van Mandela:

Mandela's bewondering voor stamtradities en de democratie werd versterkt door de kennis die hij opdeed van de grote verhalenvertellers. Velen van hen waren analphabeet, maar

zij beheersten nog de kunst van de mondelinge overlevering en konden de epische verhalen over vroegere oorlogen en veldslagen uit het hoofd voordragen, zoals de barden uit de tijd van Homerus in Griekenland.

De verhalenvertellers. Dat waren de echte volksopvoeders: hun verhalen gaven de jongeren inzicht in hoe wel en hoe niet te handelen, zij troosten de vernederde zwarte bevolking met hun geschiedenis van een gouden verleden en scherpten het verlangen naar een vrije toekomst. Het waren de verhalen die hen deden overleven. De verhalen waarschuwden hen dat kracht en macht niet genoeg zijn om een volk in vrijheid en recht te laten leven; zij vertelden de verhalen van vrouwen die niet alleen gelijkwaardig maar ook gelijkberechtigd waren aan mannen; zij vertelden vaak over oorlog en strijd maar niet om die te verheerlijken maar om een nieuwe maatschappij te bouwen waarin brood en rechten voor allen, veiligheid en zorg hand in hand gingen. En veel van die verhalen gaan over het Xhosa begrip UBUNTU. Aartsbisschop Tutu vertaalt het als zachtmoedigheid, op mededogen en gastvrijheid, op openhartigheid, kwetsbaarheid, bereidheid om klaar te staan voor anderen, omdat we met elkaar verbonden zijn in de bundeling van het leven.

II

Ik haal de herinnering aan Nelson Mandela op omdat hij ons iets duidelijk maakt dat niet alleen geldt voor de geschiedenis van Zuid Afrika, maar ook voor ons van levensbelang is. Eeuwenlang hebben Verhalenvertellers in alle continenten een bijzondere rol gespeeld. Alle culturen kennen hun grote vertellers: van Azië tot Afrika, van Zuid Amerika tot Europa hebben zij niet alleen het verleden levend gehouden in onze tijd, maar ook hun invloed gehad op de actualiteit: Solzenytsin beschreef een dag in het leven van Iwan Denisowits in een sovjetkamp en droeg bij aan vernieuwing die Chroetsjow in de USSR tot stand bracht, Harriet Beecher Stowe's verhaal over de negerhut van Oom Tom was doorslaggevend in de strijd tegen de slavernij, de verhalen over het verzet van een klein deel van de Nederlandse bevolking in de Tweede Wereldoorlog leerde een hele generatie van ons dat regels en wetten mogen, ja moeten worden overtreden als zij recht en rechtvaardigheid niet dienen. De menselijkheid van een volk – ook van het onze – wordt voor een belangrijk deel in stand gehouden en bewaakt omdat er verhalenvertellers zijn, die ons 'alle hoeken van de kamer laten zien'.

Let wel: er zijn verhalen van God en van de Grote Verleider!, verhalen die verleiden en verhalen die dienstbaar zijn aan onze menselijkheid. Er zijn leugenverhalen en waarheidsverhalen, en ze zijn beide machtig. Wij zijn niet veroordeeld om alle verhalen die worden verteld te ondergaan, zij worden ons verteld om ons oordeel te vormen en de keuzes die wij moeten maken aan te scherpen.

I

Verhalen zijn veel meer dan theorieën in staat om anderen te leren kennen en begrijpen, om onze gevestigde ideeën en vastgeroeste meningen te doorbreken; een theorie kunnen we links laten liggen; een echt verhaal vraagt om een beslissing. Wij worden door verhalen opgevoed. Lees maar in het Oude Testament en hoor goed dat Marcus van Jezus zegt dat hij altijd sprak in gelijkenissen en zonder gelijkenissen sprak hij nooit' (Marc 4,34)

III

Terug naar het verhaal dat wij vanmorgen lazen, een verhaal vol geweld en dood. . Waarom zou je nu juist dat verhaal in vredesnaam in de eredienst een plaats geven? Al dat geweld! Al die doden, al dat verraad, al die wraak ..!

Daar zijn wel antwoorden op te vinden. Bijvoorbeeld in wat Hans Andersen vertelt in zijn verhaal over de nieuwe kleren van de keizer: een goed verhaal onthult de werkelijkheid, zei hij.

Voorbeeld? De Negerhut van Oom Tom, bracht de slavernij aan het wankelen. En let op: het begint met een schildering van de wereld zoals hij is, maar waar de mensen hun ogen voor probeerden te sluiten.

In de verhalen van Solzenytsin, de grote russische verhalenverteller van onze tijd, werden alereerst de onmenselijke toestanden van de tienduizenden gevangenen van het dolgedraaide communisme onder onze neus gewreven. In de verhalen van Charles Dickens werd onze ouders getoond wat de industrialisatie deed met het armere deel van de bevolking. In de beroemde oorlogsverhalen – Im Westen nichts Neues, Leven en Lot, Oorlog en Vrede, - werd het leed en het geweld van de oorlog getoond. En tienduizenden lezers wisten na het leren kennen van die verhalen hoe onze wereld werkelijk is. En in de beste moderne verhalen leven wij ons in de zinloosheid en de vervreemding van veel van het moderne leven. Een goed verhaal begint met een eerlijke beschrijving van de rauwe werkelijkheid van onze eigen tijd. Een werkelijkheid, die we vaak proberen monddood te maken of te ontkennen.

Dat is waar de bijbelse verhalen altijd weer inzetten: Adam waar ben je, is de eerste vraag die God aan Adam stelt.

Dat is dan ook waar het Simsonverhaal mee begint: Simson waar ben je?

En dat levert een tweede reden op om dit verhaal niet over te slaan als wij met de bijbelse verhalen bezig zijn. De verteller geeft zelf het antwoord: hij laat zien hoe verslavend geweld is, hoe geweld leidt tot geweld, hoe eerwraak leidt tot weerwraak, hoe de ene slag de andere uitlokt en hoe zelfs een aan God gewijd leven in de maalstroom terecht kan komen waaraan een mens zich dan niet meer kan onttrekken. Simson begon heel goed: hij zocht toenadering tot de Filistijnen. Maar al snel raakt hij in de maalstroom van het geweld. De Verteller van het Richterenboek overdrijft zelfs gruwelijk om ons te waarschuwen tot in het belachelijke toe: hebt u wel eens geprobeerd een vos te vangen of twee vossen met hun staarten aan elkaar te binden? Je kunt geen 300 vossen vangen en met de staarten aan elkaar binden en dan ook nog een fakkel aan die knoop toevoegen en met een bot van een ezelskaak versla je misschien 10 mensen maar geen 1000!

Het verhaal van Simson, zoals het ons wordt verteld is geen historisch verslag en geen journalistiek. Het is zoals al die verhalen van de Verhalenvvertellers een verschrijving van de werkelijkheid. En eerder een gelijkenis dan een feitelijk relaas. Let op, zegt de Verteller, hoe het mis kan gaan met een man, die het graag anders had gewild. Pas op met geweld, lieve mensen, zegt hij, zelfs als je eigenlijk de liefde wilt verdedigen. Wie het zwaard trekt, zal door het zwaard vergaan!

Wie probeert met het zwaard zijn levensbeschouwing te verdedigen zal door het zwaard vergaan. Wie zijn staatsvorm door geweld tracht te exporteren, zal naar binnen worden gezogen in de maalstroom van het geweld. Wie, zoals Simson, zijn liefde wil verdedigen door

geweld, zal met zijn geliefde ondergaan. De verteller schrijft zijn eigen Tegenstem op.

Dat zijn al twee goede redenen om dit verhaal een morgen lang in het midden van de gemeente te leggen : laat u niet losmaken van de werkelijkheid van onze wereld én: weet dat geweld een heilloze weg is.

Maar er is nog iets heel anders.

Wie kennis neemt van wat er gebeurt met de aan God gewijde man Simson, hoe zijn leven eindigt in een bloedbad

Dat verhaal hebt u nog te goed – hoe zijn liefdes eindigen in verraad en dood wordt op de weg van een diep verlangen gezet naar een ander leiderschap en een andere manier om te gaan met vijandschap. Het gruwelijke verhaal van Simson scherpt ons verlangen naar vrede, naar een alternatief voor het eeuwige vertrouwen op geweld.. Zou er een koning kunnen komen, die een vredevorst is; die zijn macht en kracht niet in dienst van wraak en vijandschap stelt, die niet met zijn geliefde omgaat met geheimen en achterkamertjes politiek? Onwillekeurig brengt de Verteller ons ertoe om te zeggen: zo niet! Wij wachten een ander. Dat verlangen wekt het Simsonverhaal.

Zo is het verhaal van Simson een merkwaardig Adventsverhaal: een verhaal dat verlangen wekt bij een volk dat in duisternis wandelt en een groot licht ziet...wie het verlangen durft te actualiseren, het verlangen durft te maken tot zijn/haar levensweg ontdekt de humaniteit. Simsons tragiek van de geweldsspiraal trekt ons als vanzelf naar het alternatief van de Messias. Naar verlangen en werken voor vrede op aarde voor alle mensen van Gods welbehagen.

En wie flirt met de verzoeking om te denken dat er geen andere weg is dan die van Simson, dat wij veroordeeld zijn tot het eeuwige refrein van geweld en wraak, die moet goed zien dat de God van Simson hem niet in de steek laat. Hij laat hem een heel eenvoudige bron ontdekken, die hem water verschaft en die God, aan wie hij was toegewijd wijst hem nog een overhangende rots waar hij kan rusten.

De hoopvolle tegenstem, waar Ad van Nieuwpoort het over heeft, is de stem van het verlangen naar vrede en recht, dat achter het Simsonverhaal schuil gaat.

De echte Tegenstem? Dat zijn wij, die een gruwelijk verhaal, zoals dat van de gewijde man Simson, horen als een roep om verlangen naar een andere koning. De Tegenstem tegen het geweld is die van de gemeente, die zingt: God op wie wij wachten, geeft ons moed en krachten / nu en voor altijd.

Amen